

Верховний
Суд

Особливості кваліфікації злочинів відповідно до Римського статуту МКС

Суддя Великої Палати Верховного Суду
Кандидат юридичних наук
Ольга БУЛЕЙКО

1. ПРОЦЕС ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

1.1. Передумови імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі - Римського статуту МКС) до Кримінального кодексу України (далі - КК)

Пункт 3 Закону України «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» від 21 серпня 2024 року № 3909-IX

- «Цей Закон набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом України "Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього».

При цьому Римський статут МКС **не містить положень про внесення змін у національне законодавство держав-учасниць Римського статуту МКС**, а депонування ратифікаційної грамоти не обумовлює виникнення міжнародно-правових зобов'язань щодо приведення актів національного права у відповідність до положень Римського статуту МКС.

Практика внесення змін у національні законодавства при ратифікації Римського статуту МКС є сталою.

Внесення змін може відбуватись у рамках різних форматів:

1) доповнення КК новими нормами, зміст яких відтворює положення Римського статуту МКС (КК Іспанії)

2) прийняття окремого нормативно-правового акту, зміст якого ґрунтується положенням Римського статуту МКС (Кодекс ФРН про злочини проти міжнародного правопорядку)

3) закріплення відповідних положень безпосередньо у ратифікаційному акті. (у ратифікаційному законі про визнання юрисдикції МКС Кіпру містяться положення про положення криміналізацію злочину геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності)

1.2. Хронологія процесу імплементації Римського статуту МКС до КК

1.2.1. Чинне законодавство

Закон України від 9 жовтня 2024 року № 4012-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» (набрав чинність 24.10.2024 року)

Зміни до Загальної частини КК:

- Ст. 31-1 - кримінальна відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників, за діяння, вчинені підлеглими особами, внаслідок нездійснення належного контролю;
- Окремі зміни до ст. 49, 80 (заборона застосування давності); 68, 69 в частині призначення покарання за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених ст. 437-439, ч. 1 ст. 442 та ст. 442-1 і 443 цього Кодексу);

Зміни до Особливої частини КК:

- доповнення до ст. ст. 376, 384 КК в частині вказівки на спеціальних потерпілих – суддів та посадових осіб МКС;
- ст. 437 КК зміна назви з «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни» на «Злочин агресії та посилення покарання»;
- ст. 438 КК зміна назви зі «Порушення законів та звичаїв війни» на «Воєнні злочини» та посилення покарання;
- ст. 442 КК – розширено ознаки геноциду у ч. 2 цієї статті, відтворили певні ознаки складу злочину, передбаченого ч. 1 цієї статті, а саме уточнили ознаки соціальних груп посягання на які є ознакою геноциду та уточнили мету злочину – знищення цих соціальних груп;
- нова ст. 442-1 КК про злочини проти людяності, зміст ґрунтується на ст. 7 Римського Статуту МКС

1.2.2. Проект Закону України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини» (реєстр. № 11538 від 02.09.2024), прийнятий за основу 05.12.2024

Загальна частина Закону

- законопроектом запропоновано привести національне кримінальне законодавство у відповідність із Римським статутом МКС шляхом прийняття Закону України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини» та визначено співвідношення цього закону та Римського Статуту МКС;
- визначено поняття міжнародного злочину та суб'єкта міжнародного злочину (ст.ст. 6,7);
- положення про те, що «ст.ст. 436, 437, 438 і 442 КК не застосовуються до злочинів, учинених під час чинності цього Закону» (ст. 3);

- ст. 8 «Кваліфікація закінченого і незакінченого міжнародного злочину» та ст. 9 «Кваліфікація співучасті у міжнародному злочині» законопроекту містять положення про те, що в разі встановленні ознак готування або замаху до міжнародного злочину, а також ознак дій організатора, підбурювача і пособника міжнародного злочину застосовуються як положення цього законопроекту, так і відповідні статті КК;
- положення про покарання за міжнародні злочини та особливості його призначення: до особи, визнаної винною у вчиненні міжнародного злочину, може бути застосований такі види основних покарань як
  - позбавлення волі на строк до тридцяти років та довічне позбавлення волі, а також конфіскація майна як додаткове покарання (ст. 10);
  - призначення покарання в межах санкції статті розділу II цього Закону та з урахуванням положень п.п. 2 і 3 ч. 1, ч.ч. 2 і 4 ст. 65, ст.ст. 66 і 67 КК; визначення переліку положення КК, які не застосовуються при призначенні покарання за міжнародні злочини (ст. 11);
  - застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за міжнародні злочини (ст. 16);

Особлива частина Закону

- Ст. 17. Злочин геноциду
- Ст. 18. Керівництво вчиненням злочину геноциду
- Ст. 19. Публічні заклики до злочину геноциду або його виправдовування чи заперечення;
- Ст. 20. Злочин проти людяності у формі вбивства;
- Ст. 21. Злочин проти людяності в інших формах;
- Ст. 22. Воєнний злочин у формі вбивства;
- Ст. 23. Воєнний злочин у формі серйозного порушення норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом;
- Ст. 24. Воєнний злочин у формі серйозного порушення норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку зі збройним конфліктом неміжнародного характеру;
- Ст. 25. Воєнний злочин у формі серйозного порушення норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом або збройним конфліктом неміжнародного характеру;
- Ст. 26. Злочин агресії;
- Ст. 27. Пропаганда акту агресії;
- Ст. 28. Відповідальність командира (начальника) за міжнародні злочини підлеглих.

Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку із прийняттям Закону України "Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини"» № 11539, прийнятий 5 грудня 2024 р. за основу

- Заміна у ст. 2 КК слів «цим Кодексом» на слова «законодавством України про кримінальну відповідальність»:
- Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого законодавством України про кримінальну відповідальність;
- Доповнення ст. 3 «Законодавство України про кримінальну відповідальність» положеннями про Закон України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини».

1.2.3. Проекти Законів України, спрямовані на імплементацію положень міжнародного права у зв'язку з ратифікацією Римського статуту МКС, що не були прийняті

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» (законопроект реєстр. № 2689 від 27.12.2019).

Закон було прийнято ВРУ 20.05.2021 та направлено на підпис Президенту України, проте до цього часу Закон не підписано.

Запропоновані зміни у Загальній частині КК:

- доповнити ст. 8 КК новою частиною 2, якою запроваджується принцип універсальної юрисдикції щодо агресії, геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів;
- нова ст. 31-1, якою передбачено особливості кримінальної відповідальності військових командирів, інших осіб, що фактично діють як військові командири, та інших начальників за відповідні міжнародні злочини;
- зміни до ст.ст. 44 «Правові підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності»,
- 49 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності»,
- 68 «Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті»,
- 69 «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом», 74 («Звільнення від покарання та його відбування»,
- 80 «Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку» КК для встановлення норм про особливості кримінальної відповідальності за агресію, геноцид, злочини проти людяності та воєнні злочини;

Особлива частина КК:

- виключено з КК ст. 432 «Мародерство», 433 «Насильство над населенням у районі воєнних дій», 435 «Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею».
- нова редакція ст. 436 КК «Пропаганда війни» замінена на «Публічні заклики до вчинення акту агресії або розв'язування збройного конфлікту неміжнародного характеру», у примітці розкрито поняття «збройний конфлікт неміжнародного характеру»;
- нова редакція ст. 437 КК замість «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни» запропоновано «Злочин агресії»,
- новий виклад опису об'єктивних ознак, визначено суб'єкт – «Планування, підготовка, ініціювання або здійснення особою, яка здатна фактично здійснювати контроль або керівництво над політичними чи військовими діями держави, акту агресії, що через його характер, серйозність і масштаб є грубим порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй». У примітці визнано термін «акт агресії»;

- ст. 438 КК Нова редакція з «Порушення законів та звичаїв війни» на «Воєнні злочини проти особи». У примітці розкрито терміни, що вжито у статті;
- нові статті про воєнні злочини: ст. 438-1 «Воєнні злочини проти власності»;
- ст. 438-2 «Воєнні злочини, що полягають у застосуванні заборонених методів ведення війни»;
- ст.438-3 «Воєнні злочини, що полягають у застосуванні заборонених засобів ведення війни»;
- ст.438-4 «Воєнні злочини проти гуманітарних операцій та використання символів»;
- ст.438-5 «Воєнні злочини проти рухомих та нерухомих цінностей, будівель та центрів, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права»;
- ст. 442 КК – розширено ознаки геноциду;
- нова ст. 442-1 КК про злочини проти людяності (зміст ґрунтується на ст. 7 Римського Статуту МКС);

Законом також викладено у новій редакції окремі положення Кримінального процесуального кодексу.

Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України (реєстр. № 7290 від 15.04.2022), який було розроблено КМУ та надано Комітету ВР з питань правоохоронної діяльності, та до цього часу не розглянуто.

Запропоновані зміни:

До Загальної частини КК (заборона застосування звільнення від кримінальної відповідальності у випадках вчинення злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбачених у ст. ст. 437 – 439, 442- 442-2, 445-1 цього Кодексу; особливості призначення покарання, заборона звільнення від відбування покарання з випробуванням;

Запропоновані зміни до Особливої частини КК:

- нові редакції окремих статей розділу «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)», зокрема, ст. 434 «Погане поводження з військовополоненими» замінено на «Недбале виконання обов'язків стосовно хворих і поранених»;
- виключення ст. 435 «Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею»;
- нові редакції окремих статей розділу XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»:
- ст. 436 КК «Пропаганда війни» замінена на «Публічні заклики до вчинення акту агресії або розв'язування збройного конфлікту неміжнародного характеру», у примітці розкрито поняття «акт агресії»;

- ст. 437 КК замість «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни» запропоновано «Злочин агресії»,
- новий виклад опису об'єктивних ознак – планування, підготовка, ініціювання або вчинення акту агресії, що через його характер, серйозність і масштаб є грубим порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй»;
- ст. 438 КК нова редакція з «Порушення законів та звичаїв війни» на «Воєнні злочини проти особи»;
- нові статті про воєнні злочини - 438-1 «Воєнні злочини проти власності»;
- ст. 438-2 «Воєнні злочини, що полягають у застосуванні заборонених методів ведення війни»;
- ст. 438-3 «Воєнні злочини, що полягають у застосуванні заборонених засобів ведення війни»;
- ст. 438-4 «Воєнні злочини проти гуманітарних операцій та використання символів»;
- ст.438-5. «Воєнні злочини проти культурних цінностей, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права»;

Відмова від бланкетної конструкції норми, розкриття значення окремих термінів у примітці з посиланням на Женевські конвенції.

- ст. 442 КК – розширено ознаки геноциду;
- нова ст. 442-1 КК про злочини проти людяності (зміст практично відтворює ст. 7 Римського Статуту МКС);
- нова ст. 442-2 КК «Бездіяльність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників»
- відповідальність за «умисне неприпинення військовим командиром або іншою особою, яка фактично діє як військовий командир, начальником будь-якого кримінального правопорушення передбаченого ст.ст. 437 – 438-5, 442, 442-1 цього Кодексу, що вчиняється підлеглим, або не направлення військовим командиром або іншою особою, яка фактично діє як військовий командир, начальником до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив будь-яке кримінальне правопорушення передбачене ст. ст. 437 – 438-5, 442, 442-1 цього Кодексу;
- нова ст. 445-1. «Незаконні дії з культурними цінностями у зв'язку із збройним конфліктом»;
- зміни до КПК в частині підслідності та спеціального досудового розслідування.

2. ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Особливості кваліфікації воєнних злочинів обумовлені:

- 1) диспозицією норми, передбаченої у ч. 1 ст. 438 КК, яка поєднує ознаки описової, тобто у якій названо діяння (жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, віддання наказу про вчинення таких дій), описово-бланкетної (застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом) та бланкетної (інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, віддання наказу про вчинення таких дій).
- 2) застосуванням норм міжнародного гуманітарного права (далі - МГП), а саме Женевської Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 та 75 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949 року про захист жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I).

Дискусійні питання кваліфікації воєнних злочинів

1) Кваліфікація воєнних злочинів як «порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» діянь, які мають ознаки інших проявів об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК, наприклад, жорстоке поводження з цивільним населенням.

Вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 02.01.2024 у справі № 332/441/23

- при кваліфікації дій підсудних – військовослужбовців РФ за ч. 2 ст. 28 - ч. 1 ст. 438 КК викладено зміст статті ч. 1 ст. 3, 31-33, 147 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949; ч. 2 ст. 51, ч.ч. 1, 3 ст. 87 Додаткового протоколу до Женевської конвенції від 12.08.1949, ст. 1 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень.

Дії підсудних були кваліфіковані як порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України».

Судом встановлено, що особам інкриміновано пошук проукраїнських налаштованих мешканців окупованої території, їхнє викрадення, незаконне позбавлення свободи та катування. Можливість кваліфікації цих дій як жорстокого поводження з цивільним населенням не розглядалась.

Вирок в апеляційному порядку не оскаржувався і набув законної сили.

Вирок Суворовського районного суду міста Одеси від 01.02.2024 у справі № 523/6894/23

ОСОБА, яку визнано винним у вчиненні «нелегального ув'язнення, незаконного затримання» особи, що перебуває під захистом [цивільних осіб], та катуванні (тортури)», чим було порушено вимоги ст.ст.3, 31, 32, 147 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949р., а також ст.ст.11, 51, 75 Додаткового протоколу до Женевської конвенції від 12.08.1949р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8.06.1977р.».

Дії підсудного було кваліфіковано як порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій, вчинені за попередньою змовою групою осіб та його вина доведена в повному обсязі.

2) При кваліфікації діяння як «порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» суд відносить до таких міжнародних договорів, ті міжнародні договори, приналежність яких до МГП є дискусійною.

Вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 02.01.2024

кваліфікація дій осіб – військовослужбовців РФ за ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 438 КК, яких, крім іншого, визнано винними у викраденні громадян України, суд послався не лише на Конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 та на Додатковий протокол до Женевської конвенції від 12.08.1949, а й на Міжнародну конвенцію про захист усіх осіб від насильницьких зникнень

3) Відсутні посилання на МГП та кваліфікація як «інше порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» без посилання на договори¹.

Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 08.12.23 року у справі № 369/358/23

Особу визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК, у порушенні законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України

Суд не вказав про які саме міжнародні договори йде мова і які норми МГП було порушено, обмежившись лише вказівкою, що вилучення майна цивільних осіб (грошей, господарських інструментів, прикрас та ін.), не було обумовлено воєнною необхідністю.

Вироком задоволено цивільний позов потерпілого стягнути з підсудного 57900 (п'ятдесят сім тисяч дев'ятсот) грн. матеріальної та 100000 (сто тисяч) грн. моральної шкоди.

Вирок в апеляційному порядку не оскаржувався і набув законної сили.

¹На цю обставину також звернено увагу у звіті за результатами впровадження 2 фази проекту «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини» (АПУ), з яким можна ознайомитись за посиланням:

4) Одночасне посилання при кваліфікації діяння як «іншого порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України», що було вчинено відносно військовополоненого hors de combat, і на Конвенцію (IV) про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949, і на Конвенцію (III) про поводження з військовополоненими

Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 29.01.2024 року у справі №748/3511/23:

- ОСОБА, будучи військовослужбовцем Збройних Сил Російської Федерації, здійснив напад на особу, яка вибула зі строю та припинила брати участь у воєнних діях, та потрапила під владу супротивної сторони і з цього часу є військовополоненим, та його умисне вбивство, чим порушив вимоги ст.ст. 27, 31, 32, 147 Женевської Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949, ст. 2, п. а ст. 4, ст. ст. 5, 13, 14, 89, 130 Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949, ч. 1 ст. 41, ч.ч. 1, 2 ст. 75, п. «е» ч. 3 ст. 85 Додаткового протоколу Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08 червня 1977 року»

Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 13.06.2024 року у справі №748/2095/23:

«ОСОБА, будучи військовослужбовцем Збройних Сил Російської Федерації, за попередньою змовою з іншими на даний час не встановленими військовослужбовцями ЗС РФ, здійснив напад на осіб, які вибули зі строю та припинили брати участь у воєнних діях, та потрапили під владу супротивної сторони і з цього часу є військовополоненими, та їх умисне вбивство, чим порушив вимоги ст.ст. 27, 31, 32, 147 Женевської Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949, ст. ст. 13, 130 Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949, ч. 1 ст. 41, ч.ч. 1, 2 ст. 75, п. «е» ч.3 ст. 85 Додаткового протоколу Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08 червня 1977 року, тобто вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч.2 ст. 28, ч.2 ст. 438 КК України.»

Стосовно військовополонених **hors de combat** діють положення **ст. 41 Додаткового протоколу I «Гарантії особам супротивної сторони, які вибули із строю» Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими від 12.08.1949**, оскільки статус військовополоненого hors de combat та цивільної особи є відмінними між собою, і вибуття зі строю збройних сил не надає статусу цивільної особи.

Вирішення цивільного позову

- Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 27.12.2024 року у справі № 748/3438/24 ОСОБА_3, військовослужбовця ЗС РФ визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч.2 ст.28 ч.1 ст.438 КК України, а саме - нападах на цивільні об'єкти – адміністративне та господарські приміщення ТОВ «Еко Енерджі Україна» та прилеглі до них території, де вчинено руйнування і розграбування (привласнення) майна, яке належало ТОВ, не виправдані воєнною необхідністю.

Частково задовольняючи цивільний позов, суд послався на таке:

- Статтею 53 Женевської Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року визначено, що будь-яке знищення окупаційною державою рухомого чи нерухомого майна, що є індивідуальною або колективною власністю приватних осіб чи держави, або інших громадських установ чи соціальних або кооперативних організацій забороняється, за винятком випадків, коли це є необхідним для проведення воєнних операцій.
- Частиною 1 статті 1166 ЦК України визначено, що майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.
- Відповідно до ч.6 ст.242 КПК України слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи в тому числі й серед іншого й щодо визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням.
- Як вбачається з Протоколу інвентаризаційної комісії Товариства з обмеженою відповідальністю «Еко Енерджі Україна» від 31.05.2022, за результатами інвентаризації існує розбіжність між фактично наявною матеріальних активів і даними бухгалтерського обліку на загальну суму 511954,61 грн, по причині викрадення або повного знищення таверно-матеріальних цінностей внаслідок бойових дій та окупації території ТОВ «Еко Енерджі Україна»

В той же час, відповідно до висновку експерта за результатами проведення судової товарознавчої експертизи у кримінальному провадженні, під час якої поряд з іншими документами був об'єктом дослідження і протокол інвентаризаційної комісії від 31.05.2022, ринкова вартість товарно-матеріальних цінностей (викраденого та знищеного майна, що належить ТОВ «Еко Енерджі Україна»), станом на 23.03.2022 року складала 402955,07 грн (том 1 а.с.183-193).

Оцінюючи досліджені у справі докази в їх сукупності суд взяв до уваги показання свідка допитаного у судовому засіданні та надані стороною обвинувачення письмові документи, які доводять, що саме ОСОБА, без військової необхідності заволодів майном, яке не відносилось до державного та в розумінні **ст. 53 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни** від 12 серпня 1949 року охоплюється сферою її дії.

Суд дійшов висновку про часткове задоволення цивільного позову потерпілого, та на підставі ст.1166 ЦК України стягнув з ОСОБи на користь ТОВ «Еко Енерджі Україна» 402955,07 грн майнової шкоди, яка встановлена висновком експерта, який є належним та допустимим доказом.

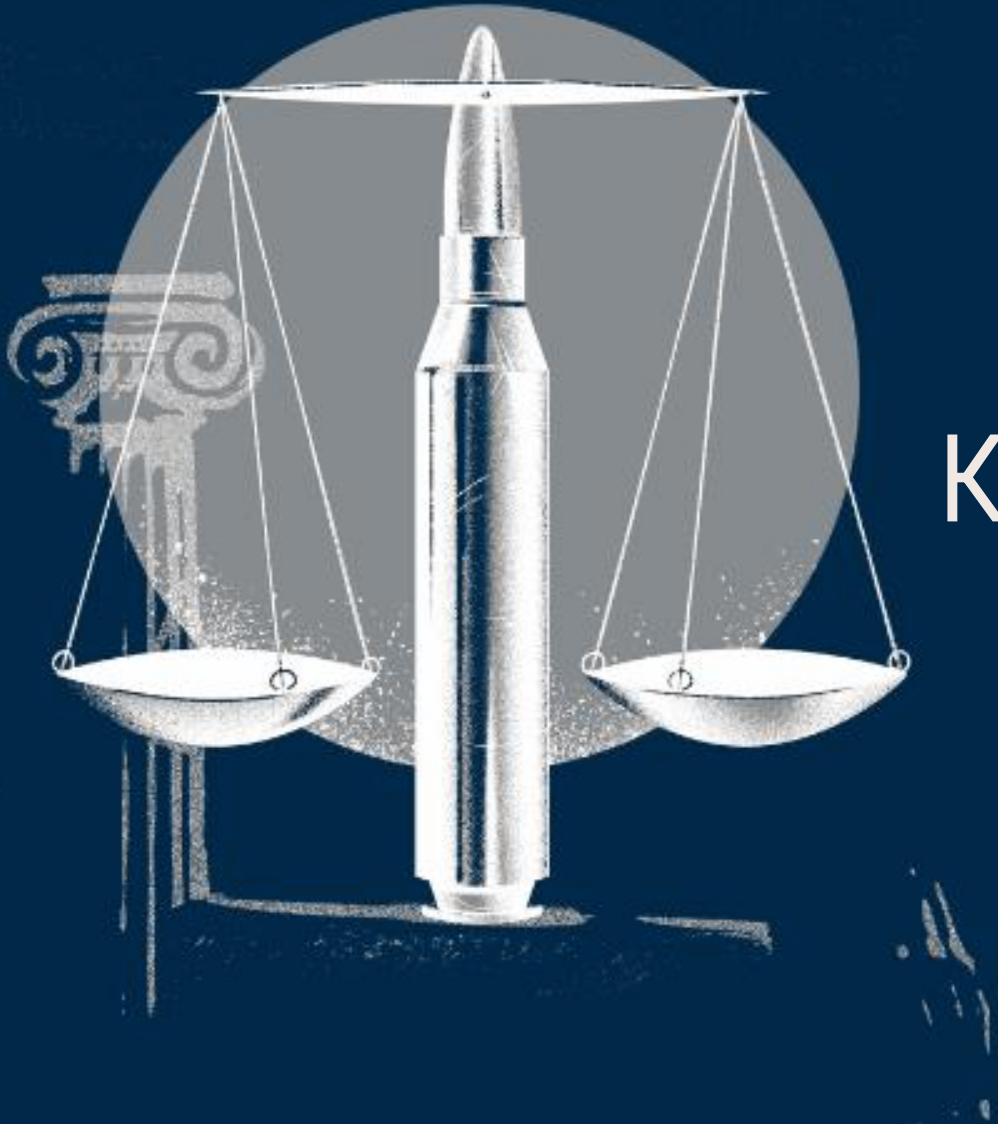
Окремо суд визначає, що **сума відшкодування за цивільним позовом у кримінальному провадженні не обов'язково має збігатися з розміром завданої злочином шкоди**, вказаним в обвинуваченні, яке суд визнав доведеним. Заподіяна кримінальним правопорушенням шкода як обставина, що впливає на його кваліфікацію та вирішення інших питань, пов'язаних із притягненням особи до кримінальної відповідальності, та відшкодування збитків як спосіб захисту порушеного цивільного права і компенсаційний механізм мають неоднакову юридичну природу, відрізняються за критеріями визначення і правовими наслідками. (Аналогічний висновок викладений у постанові Касаційного кримінального суду Верховного Суду у постанові від 24 квітня 2024 року по справі №644/1546/23).»

Питання кваліфікації воєнних злочинів, які станом на 21.02.2025 не виникали у практиці, але потенційно можуть виникнути у майбутньому з огляду на набрання чинності Законом України від 9 жовтня 2024 року № 4012-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього».

Цим Законом, крім іншого, КК доповнено ст. 442-1 «Злочини проти людяності».

У зв'язку з цим можна прогнозувати потенційне виникнення проблеми розмежування між окремим формами воєнних злочинів та злочинами проти людяності, зокрема, в частині:

- 1) розмежування контекстуальних ознак – міжнародного збройного конфлікту та широкомасштабного або систематичного нападу;
- 2) розмежування окремих проявів об'єктивної сторони воєнних злочинів (жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України) та злочинів проти людяності, що вчинені під час збройного конфлікту.

3. МОНІТОРИНГ СУДОВИХ РІШЕНЬ ПРИ РОЗГЛЯДІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

Моніторинг (спостереження) – система постійного спостереження за суспільними явищами і процесами.

Завдання моніторингу визначається метою, з якою проводиться моніторинг. Наприклад, проєкт «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини» реалізується Асоціацією Правників України в рамках грантової угоди з проєктом USAID «Права людини в дії», який впроваджується Українською Гельсінською спілкою з прав людини (УГСПЛ) мав на меті:

- Проаналізувати судову практику в Україні, яка стосується розгляду воєнних злочинів, роль органів прокуратури та якість здійснення захисту підсудних.
- Сформувати уявлення про те, наскільки така судова практика відповідає міжнародним стандартам, зокрема праву на справедливий суд.
- У випадку виявлення будь-яких недоліків, звернути на них увагу суддівської спільноти й запропонувати можливі способи їх вирішення.

Для проведення вказаного моніторингу АПУ сформувала команду національних експертів, яка складалась з двох головних національних експертів у сфері міжнародного права і прав людини та 18 моніторів, які є юристами.

Монітори безпосередньо відвідували судові засідання, фіксували інформацію щодо судового розгляду кримінальних проваджень стосовно воєнних злочинів та відомості щодо ухвалених судових рішень відповідно до попередньо затверджених Запитальника та Методології.

У звітах, підготованих за результатами моніторингу викладені відомості, які стосуються:

- 1) Права на доступ до суду: інформаційна та фізична доступність;
- 2) Гласність та відкритість;
- 3) Розумний строк судового розгляду
- 4) Забезпечення права на захист;
- 5) Провадження *in absentia*;
- 6) Забезпечення права на переклад;
- 7) Право на свободу й особисту недоторканність;
- 8) Інші елементи права на справедливий суд та суміжні права і свободи людини.

Також у звітах висвітлено обставини вчинення воєнних злочинів, відомості про кримінально-правову кваліфікацію та застосування МГП.

Ще одним прикладом моніторингу судових рішень при розгляді кримінальних проваджень про воєнні злочини є моніторинг, **здійснений ГО «Вектор прав людини» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках проєкту «Судові комунікації справ щодо воєнних злочинів».**

Предмет дослідження становили медіа-активність судових процесів та джерела всеукраїнських, регіональних, закордонних медіа. Також у звіті було здійснено контент-аналіз на основі окремих кейсів та повідомлень щодо інформування судами про розгляд справ щодо воєнних злочинів.

За результатами контент-аналізу було акцентовано увагу на **недостатній повноті інформації** про суть (зміст) судового рішення на інформаційних ресурсах судів: відсутність опису обставин справи, відомостей про потерпілих та шкоду, яка їм була завдана, про докази, обґрунтування судового рішення, позицію сторін у справі.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

